

ВІРНИЙ ОБЕРІГАЧ РІДНОГО СЛОВА, ЦІКАВА Й СЛАВНА ЛЮДИНА

Пам'ять людська чітко береже сповнені радості й огорнені журбою перебулі сторінки життєпису, гортає їх час від часу, вслухається у відшумілі тихі та гучні мелодії, з приємністю повертається до тих незабутніх хвилин і днів, які гріли душу й бентежили серце, прагне вкрити мороком забуття все, що сприкривало, завдавало болю колись. Кожному на земних дорогах трапляються гарні люди, їм ми завдячуємо. Є з-поміж них ті, які незалежно від передбачуваних і непередбачуваних обставин викликають подив, захоплення, а ще – гордість, що наші стежки перетнулися з їхніми величними шляхами. Споглядаєш цих достойників зблизу й здалек – і усвідомлюєш, якою милосердною була доля, подаруваши тобі таке щастя. Мовлю ці наповнені теплом та щирістю слова і згадую багатьох: тих, до кого прислухався, у кого просив поради, з ким ділився сокровенним; тих, хто у хвилину многотрудну подавав руку, підставляв плече.

З-поміж них – Сергій Іванович Дорошенко, якого знав і з яким постійно підтримував зв'язки понад три десятки літ. А заочне знайомство з ним почалося з першого дня навчання в інституті, коли слухав першу лекцію зі «Вступу до мовознавства» – дисципліни цікавої і непростой для тих, хто починав осягати науку із наук – лінгвістики. Двоє чоловіків – П. С. Дудик і С. І. Дорошенко, автори щойно згаданого підручника для студентів-філологів, – видавалися мені земними богами, які знають усе і вміють передавати свій інтелектуальний скарб іншим. Істини, почуті з віртуальних уст тоді доцентів, а згодом професорів Дудика й Дорошенка, стали надійним підмурком для майбутнього фаху. І сам ось уже понад 30 років викладаю «Вступ до мовознавства», пропоную майбутнім словесникам різні джерела, але з особливим пієтетом рекомендую книгу моїх учителів, у якій складне викладено доступно й цікаво.

Філологи, що стежили за плином лінгвістичної думки в Україні, пам'ятають, якою неординарною подією став вихід у світ монографії Сергія Івановича про безсполучникові складні речення. Його граматичну концепцію добре знають і ті, з ким невтомний дослідник свого часу дискутував або солідаризувався, і ті, хто поділяв його погляди

або заперечував їх. Авторитет науковця не змілів у лабіринтах модерних лінгвістичних напрямів і шкіл, у вирі кардинальних змін в українській та зарубіжній науці про мову. Могографія С. І. Дорошенка про поширений в українській мові тип складних речень залишатиметься настільною книгою для багатьох або слугуватиме переконливою альтернативною версією. Цінними, винятково актуальними є стилістичні та ортологічні студії харківського знавця краси й сили рідного слова.

До деталей відтворюю реальне знайомство мене, молодого кандидата наук, і досвідченого професора. Відбулося воно в Полтаві на поважній науковій конференції. Сергій Іванович виголосив доповідь про секрети викладання української мови в початковій школі. Присутніх на дійстві колег-мовознавців, лінгводидактів, учителів він захопив ерудицією, інтелігентністю, виваженістю, причарував залюбленістю у справу, якій присвятив життя. Я ж тоді аналізував засадничі положення нового правопису, емоційно взоруючи на ортографічні пристрасті, які вирували. Говорити спокійно про кардинальні зміни в мовній конституції було неможливо. Сергій Іванович поділяв мої погляди, радив не зважати на дрібну, непрофесійну критику. Коли ж ми залишилися наодинці, учений виклав мені маловідому через ідеологічні заборони історію української ортографії. Знав він багато, однак не про все виповів, залишив окремі ще недавно заборонені сюжети на потім. Наша розмова про розвій української мови і становлення літературних норм, про видатних учених, яких винищила сталінщина, розтяглася на десятиліття.

Я постійно радився із Сергієм Івановичем, обираючи теми дисертацій моїх аспірантів, завжди одержував конструктивну пораду. Доводилося виступати офіційним опонентом на захисті дисертацій, якими керував старший колега і вчитель, і завжди заперічав його граматичний і стилістичний почерк. Професор підтримував полтавську наукову школу. Траплялося частенько говорити на інші теми, але, як за Шевченком, співали про веселе, однак на журбу звертали, тобто з мирських висот неодмінно опускалися в лінгвістичні заглиби й смакували словом. Ця розкіш спілкування осіла, за образним висловленням П. Тичини, «десь на дні мого серця».

Не забудуться засідання спеціалізованої вченої ради з присутніми патріархами – Л. А. Лисиченко і С. І. Дорошенком. Вони завжди

були на боці дисертанта, не зловживали запитаннями, підтримували його. Усі з нетерпінням чекали на соковиті стилістичні коментарі Сергія Івановича. Це був, як тепер узвичаєно називати, «майстер-клас від креативної особистості». Говорив професор спокійно, з усім нібито зголошувався, якимось грав дискурсивними крапельками й переінакшував-переформатовував офіційний текст, що втрачав свою заклішованість, сухість і набував нового звучання, яке, проте, не виходило за береги офіційно-ділового стилю.

Сергій Іванович – зіткана з доброти людина, яка сіяла знання, повсякчас дбала про ближнього. Мабуть, тому Господь довгенько тримав мудрого й талановитого професора на цьому світі. За земні діяння йому судилося в небесах місце серед праведників. Інакше й бути не може... Жаль огортає, що не почуємо до щему рідного голосу Сергія Івановича, не побачимо його нових праць. Доробок, який залишив після себе видатний учений, – на дні грядущі, його з незрадливою любов'ю і з невідомим інтересом пізнаватимуть ті, кого Всевишній сподобить тримати на своїх плечах макрокосм Рідної Мови.

Степаненко Микола Іванович – доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики та масової комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України; вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна.

E-mail: myk_ivan@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6727-1265>

Stepanenko Mykola – Doctor of Philological Science, Professor, Professor of the Department of Journalism and Language Communication, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15 Heroiv Oborony St., Kyiv 03041, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20 березня 2024 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Степаненко М. І. Вірний оберігач рідного слова, цікава й славна людина. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди* / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2024. Вип. 60 (до 100-річчя від дня народження заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Сергія Івановича Дорошенка). С. 32–34. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.04>

APA: Степаненко, М. І. (2024). Вірний оберігач рідного слова, цікава й славна людина. *Лінгвістичні дослідження, 60 (до 100-річчя від дня народження заслуженого діяча науки і техніки України, доктора філологічних наук, професора Сергія Івановича Дорошенка)*, 32–34. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.04>